

Op een punt van wegen

Rapportage TOEKOMSTVERKENNING
t.b.v.
Kerk van Peize

INHOUD

<i>Opmaat</i>	3
INLEIDING	4
Op een Kruispunt van wegen.....	4
Werkwijze.....	5
HOOFDSTUK 1 DE CONTEXT	6
Dorpskerk en dorpscultuur	6
Andere gelovigen in Peize.....	6
Regionale ontwikkelingen	6
HOOFDSTUK 2 IDENTITEIT EN CULTUUR.....	7
Zin in Peize.....	10
HOOFDSTUK 3 STRUCTUUR EN MIDDELEN.....	11
Concrete cijfers - leden	11
Concrete cijfers – geefgedrag (levend geld)	12
SSODP	13
HOOFDSTUK 4 LEIDERSCHAP	13
HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	14
1. LEIDERSCHAP EN PROFESSIONELE INZET	14
2. IDENTITEIT EN VERBINDING	15
3. SAMENWERKING EN DRAAGKRACHT	16
<i>Overbinding</i>	18
NOTEN	19

O p m a a t

De vreugde voert ons naar dit huis
waar 't woord aan ons geschiedt.
God roept zijn naam over ons uit
en wekt in ons het lied.

Dit huis van hout en steen, dat lang
de stormen heeft doorstaan,
waar nog de wolk gebeden hangt
van wie zijn voorgegaan,

dit huis, dat alle sporen draagt
van wie maar mensen zijn,
de pijler die het alles schraagt,
wilt Gij die voor ons zijn?

Zal dit een huis, een plaats zijn waar
de hemel open gaat,
waar Gij ons met uw eng'len troost,
waar Gij U vinden laat?

*Sytze de Vries*¹

INLEIDING

In 2022 besloot de kerkenraad van de Kerk van Peize, samen met een door hem ingestelde 'Toekomstgroep' om in de gemeente het enquête instrument Nieuw Kerkelijk Peil (NKP)² in te zetten als eerste stap om de toekomst van de oecumenische gemeente te gaan verkennen. Nadat de resultaten van de enquête in kerkenraad en gemeente besproken waren, werd een nieuw besluit genomen. Er moest een nadere toekomstverkenning plaatsvinden, onder leiding van een extern adviseur. Een specifieke opdracht werd als volgt geformuleerd:

Inhoudelijke en procesmatige begeleiding bij het zoeken van een antwoord op de vraag naar een inspirerend, realistisch toekomstperspectief voor de Kerk van Peize. Ofwel: wat wil en kan de Kerk van Peize betekenen voor zinzoekers binnen de gemeente en het dorp?

Onderliggende aspecten/vragen

- Het ontwikkelen van een visie: *Wie zijn wij en wie willen wij zijn?, oftewel: Wat is onze geloofsidenteit én hoe kunnen we hier als Kerk van Peize uitvoering aan geven?*
- Hoe kunnen inactieve gemeenteleden en zinzoekers uit de regio betrokken worden?
- Wat is de draagkracht van de gemeente nu en in de komende jaren (financieel en qua actieve vrijwilligers?)
- Is samenwerken met een buurgemeente een reële optie?
- Onderzoeken hoe er samengewerkt kan worden met Zin in Peize (ZiP)
- Indien de uitkomst is dat er een nieuwe predikant beroepen wordt: opstellen van een profiel (gemeente & te zoeken predikant)

Op een Kruispunt van wegen

Zo luidt ook de titel van het huidige beleidsplan van de Kerk van Peize. Dat staan op een kruispunt wordt enigszins poëtisch aangevuld met de mededeling dat de ochtendnevel optrekt en er vage contouren zichtbaar worden. Er moet dus gekozen worden. Dat is gegeven wanneer je op een kruispunt staat en daar niet wilt blijven staan. En er wordt gekozen: 'Om zo goed mogelijk vast te stellen, waar we staan.'

Iets daarvan wordt zichtbaar in de visie die vervolgens wordt beschreven: 'Als Kerk van Peize willen wij een **spirituele, open, oecumenische** gemeenschap zijn die als **brug van hoop midden in onze samenleving** staat.' Deze omschrijving van de identiteit van de gemeente lijkt te zijn geformuleerd als een antwoord op de vaststelling dat 'God en kerk niet meer vanzelfsprekend zijn' en de vaststelling dat er in de wereld veel grote vraagstukken zijn die vragen om een positiebepaling. Anders dan op deze plek wordt verder in dit beleidsplan nergens meer gesproken over 'God' of de christelijke traditie/bronnen of iets van dien aard. Alleen in de allerlaatste zin van het beleidsplan klinkt, als een gebed, dat de Kerk van Peize in alles wat ze zich voorneemt om te doen hoopt op de zegen van de Eeuwige.

Werkwijze

Begin februari 2024 ben ik in de gemeente als extern adviseur c.q. als interim-predikant voorgesteld, onder meer door een keer voor te gaan in een zondagse eredienst en daar een eerste activiteit aan te koppelen.

De weken en maanden daarna zijn ingevuld met het voeren van enkele individuele en vooral veel groeps gesprekken met gemeenteleden. De animo om met een gesprek mee te doen was aanzienlijk. Zowel actief betrokken kerkleden, minder betrokken kerkleden als niet-kerkleden hebben meegepraat. Op deze manier heb ik circa 60 mensen gesproken. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met enkele organisaties en instanties waar de Kerk van Peize belang bij en verbinding mee heeft. Het betreft de stuurgroep van de voormalige pioniersplek 'Zin in Peize' en enkele leden van het bestuur van Stichting Steun Onderhoud Dorpskerk Peize (SSODP). Verder ben ik aanwezig geweest bij een verkennend gesprek over de mogelijkheden om het kerkgebouw nog meer (en mogelijk ook professioneler) beschikbaar te maken voor diverse culturele activiteiten in Peize. Er was die avond een divers gezelschap van inwoners van Peize aanwezig alsmede enkele actief betrokken gemeenteleden.

Met het oog op de verkenning van mogelijke samenwerking zijn er gesprekken gevoerd met de moderamina van twee buurgemeenten, te weten PG Eelde-Paterswolde en PG Roden. Tenslotte is er gesprek gevoerd met de classispredikant van de classis Groningen-Drenthe, ds. Ellen Peersmann, en met de regiopredikant, ds. Heleen Maat, die eveneens werkzaam is vanuit de classicale vergadering en zich met name bezighoudt met het organiseren van regionale gesprekken over mogelijke samenwerking. Tussentijds zijn er enkele ontmoetingen geweest met een deel van de kerkenraad en de toekomstgroep.

Hierna doe ik verslag van mijn bevindingen. Ik gebruik de vier perspectieven uit 'Levend lichaam'³ als hoofdstukindeling om daarmee recht te doen aan de thema's die ik vanuit de opdracht van de kerkenraad ontving: geloofsidentiteit van de gemeente; draagkracht; samenwerkingspotentieel; verhouding met Zin in Peize; bouwstenen voor gemeenteprofiel en profiel predikant.

Tenslotte sluit ik af met een aantal aanbevelingen voor de kerkenraad en de toekomstgroep.

Marianne Paas

Juli 2024

HOOFDSTUK 1 DE CONTEXT

Dorpskerk en dorpscultuur

Van oudsher is Peize niet echt een ‘gelovig dorp’, als ik de vele opmerkingen hierover moet geloven. Van oudsher een arme bevolking en ‘rood’, waarmee de kleur van het socialisme wordt bedoeld. Inmiddels is dat beeld wel gewijzigd. Peize is gegroeid en een ‘groot dorp’ geworden (circa 5500 inwoners), met behoorlijk wat voorzieningen, meerdere basisscholen, een actief cultureel leven, vooral gericht op de stad Groningen en ideaal gelegen voor forenzen. Qua politieke kleur lijkt de historische voorkeur nog altijd van invloed te zijn. Bij de laatste verkiezingen in november 2023 gingen de meeste stemmen van de Peizenaren naar GL/PvdA, gevolgd door de PVV. Er was wel een opvallend verschil in stemgedrag tussen het stembureau in de dorpskerk Peize en in de buurtschap Altena⁴.

De monumentale kerk aan de brink staat er al een poosje en draagt een geschiedenis van eeuwen. De officiële naam luidt ‘Johanneskerk’, maar ik hoorde niemand die naam ooit noemen. Recent ingrijpend gemoderniseerd, bij de tijd gebracht, en voorzien van de nodige audiovisuele middelen – desalniettemin kan wie er binnenkomt ervaren in een ruimte te zijn die een lange ‘religieuze traditie’ ademt. Maar ‘de echte Peizenaren’ komen er niet gemakkelijk over de drempel, zo hoorde ik ook geregeld.

Andere gelovigen in Peize

Er staat maar één kerk in Peize. Wie zich thuis voelt bij een andere denominatie dan de Oecumenische Gemeente Kerk van Peize is aangewezen op de omgeving, waarbij Roden de meeste keus biedt. Maar schijn bedriegt. In het Dorpshuis van Peize komt maandelijks een groep van zo’n 30 christenen samen, gelovige Peizenaren, die grotendeels verbonden zijn met de Stadskerk Groningen, een Vrije Baptistengemeente. Met een aantal van hen sprak ik ook, meest gezinnen met jonge kinderen. Er was verlangen om samen met de Kerk van Peize op de één of andere manier van betekenis te zijn voor Peize als geheel. Ze verhaalden ook over teleurstelling: korte tijd was er samenwerking geweest rond ‘Open Kerk’, een wekelijkse middagopenstelling van de Kerk van Peize, waarbij mensen binnen konden lopen voor een moment van stilte en bezinning of, indien gewenst, een gesprek of gebed. De vrijwilligers die hier hart voor hadden hebben ook weerstand van de kant van de Kerk van Peize geproefd. Het schuurde af en toe, op het punt van (samengevat) ‘wel of niet God ter sprake brengen’.

Regionale ontwikkelingen

Terwijl de kerkenraad in de opdracht voor de interim predikant onder meer opnam om te zoeken of er samenwerking met een buurgemeente mogelijk zou zijn, werd er vanuit de Classis Groningen-Drenthe een initiatief ontplooid met het oog op regionale samenwerking in het gebied van de gemeente Noordenveld. De kerkenraad van de Kerk van Peize doet intussen mee in de gesprekken die worden gevoerd. Op dit moment wordt er in de kerkenraden van de deelnemende kerkelijke gemeenten

(Een, Roden, Veenhuizen, Peize, Eelde-Paterswolde, Vries en Glimmen-Noordlaren) gesproken over een voorstel van de classis om mee te werken aan een ‘drie-stromen-beleid’⁵. Heel in het kort gaat het om deze drie pijlers waarop de regionale samenwerking wordt opgebouwd: 1) Plaatselijke vier-plekken (kerken/huisgemeentes) behouden hun identiteit. Samenwerking is mogelijk, maar niet verplicht. 2) Gezamenlijk bestuur vooral van veel kerkrentmeesters taken, o.l.v. specialist uit de classis 3) Beroepskrachten verbonden aan de deelnemende gemeenten functioneren in een team. Begin september 2024 wordt dit gesprek vervolgd.

HOOFDSTUK 2 IDENTITEIT EN CULTUUR

Eeuwenlang was de Kerk van Peize een Hervormde Kerk. Qua stroming het best te typeren als ‘vrijzinnig hervormd’. In de jaren ’70 van de vorige eeuw werd er een nieuwe, jonge predikant beroepen, Sytze de Vries. Het was zijn eerste gemeente en hij slaagde erin om de toon die al door zijn voorganger ds. Brezet was gezet verder vorm te geven en nieuw elan aan te wakkeren. Het was een tijd waarin het oude dorp explosief groeide door de nieuwbouwwijken die er werden gebouwd. Er kwamen veel jonge gezinnen wonen. Ook de kerkelijke gemeente groeide en was zichtbaar aanwezig in de dorpsgemeenschap.

Wanneer je vandaag op Google zoekt naar ‘kerk in Peize’ dan krijg je als hit ‘Oecumenische Dorpskerk’. De meeste actieve gemeenteleden zijn er zeer aan gehecht, aan deze typering van de Kerk van Peize: ‘Wij zijn een oecumenische gemeente!’ Er ontstaat bij enkelen zelfs irritatie wanneer de enveloppen van de jaarlijkse Aktie Kerkbalans het logo van de landelijke kerk bevat en er als naam voor gemeente staat: ‘Protestantse gemeente Peize’. Er is gehechtheid aan de oecumenische koers die onder de bezielende invloed van de jonge ds. De Vries werd ingezet. Gaandeweg hoorde ik veel over deze glorie-dagen van de kerkelijke gemeente. Het was een tijd waarin de gemeente groeide, de kerk op zondag vol zat, er volop werd geëxperimenteerd. De gereformeerden in Peize fuseerden in die periode toch redelijk moeiteloos met de Hervormde Gemeente en zo werd er hard gebouwd aan een oecumenische Kerk van Peize. Hoezeer de gemeente ook floreerde, aan de autochtone Peizenaren was de kerk nog altijd niet echt besteed.

In 2016 schreef gemeentelid Piet Kodde een boeiend boek over de geschiedenis van de kerk. Het biedt een mooi inzicht in de (ontwikkeling van de) ‘geestelijke ligging’ van de gemeente.⁶ Ik vind er een citaat van Sytze de Vries in, waarvan ik de echo met regelmaat terug hoorde in de gesprekken in de afgelopen tijd. Begin jaren ’70 was er van alles in beweging rond de kerkelijke gemeente en stroomden er, omdat er maar één kerk(gebouw) in Peize stond, mensen de gemeente binnen vanuit allerlei denominaties, anders dan ‘Hervormd’. Dat vroeg om aanpassingen en antwoorden, maar de kerkenraad en de predikant wilden de ‘schwung’ niet afremmen door de regels: ‘De kerkorde is gemaakt voor een *gewone* situatie en wij bevinden ons daar niet in, dus mogen we afwijken van de kerkorde’. Die benadering heeft iets gedaan met het ‘zelfverstaan’ van de gemeente. Want wanneer is een situatie in een kerk dan wél ‘gewoon’?

Intussen zijn ook de 'glorietijden' van de Kerk van Peize nadrukkelijk voorbij. Op een zondagmorgen bezoeken gemiddeld genomen ca. 25-30 mensen de eredienst. De pastorale zorg is al jarenlang zeer minimaal: circa tien jaar geleden ging het pastorale team ter ziele. Er zijn nauwelijks gemeente-opbouw initiatieven of activiteiten. De bestuurskracht van de gemeente staat zwaar onder druk. De gemiddelde leeftijd van de gemeenteleden is hoog. En er is een grote groep van leden die op grote afstand staan van het kerkelijk leven van de gemeente. Bemoedigend is dat een deel van hen wél mee wilde doen in deze ronde gesprekken over de toekomst van de Kerk van Peize. Maar al met al: ook dit is gemakkelijk te duiden als een '*ongewone situatie*' en de leiding van de gemeente voelt zich opnieuw (of nog steeds) vrij om af te wijken van de kerkorde. En dat gebeurt dan ook vrijmoedig.

Ik bleef horen hoe essentieel van belang het is dat de Kerk van Peize een 'oecumenische gemeente' is. De vraag drong zich echter op wat het begrip '**oecumene**' vandaag nog inhoudt voor de gemeenteleden. Desgevraagd gaat het vaak om 'openheid voor iedereen', waar hij of zij religieus gezien ook vandaan komt. In de afgelopen paar jaar zijn meerdere nieuwe leden toegetreden tot de Kerk van Peize die van origine afkomstig zijn uit de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. Hun keuze voor de Kerk van Peize heeft te maken met de rustige en verzorgde liturgie en de kleine overzichtelijke gemeenschap waar zij gemakkelijk aansluiting hebben gevonden.

De 'openheid' lijkt lastiger te worden wanneer het taalveld en de geloofsovertuiging van de ander niet worden verstaan of vriendelijk doch beleefd worden afgewezen met opmerkingen als 'dat past niet bij ons' of 'zo zijn wij niet'.

Tijdens de groepsgesprekken is gewerkt met 'stellingen' om het gesprek op gang te helpen. Vrijwel iedere ontmoeting startte met het vragen naar persoonlijk geloof, om van daaruit uit te nodigen om over de toekomst van de Kerk van Peize na te denken. Niet altijd was er openheid om elkaar toe te vertrouwen wat geloven persoonlijk betekent, maar vaak ook wel. Diverse keren werd met zoveel woorden opgemerkt dat 'dit soort gesprekken' (het voeren van het onderlinge geloofsgesprek) al lange tijd niet meer had plaatsgevonden en door deze en gene ook wel gemist wordt. In dat opzicht is het ook opvallend dat er grote huiver lijkt te zijn om vrijuit te spreken over 'God' en 'Jezus'. Iedere zweem van 'vanzelfsprekende geloofstaal' wordt al snel voorzien van 'corrigerende vraagtekens'. Vrijmoedig spreken over wat je gelooft lijkt kwetsbaar te zijn (geworden).

Dat beeld lijkt te worden bevestigd door het gemeenteprofiel dat voortkwam vanuit de enquête Nieuw Kerkelijk Peil. In 2023 werd dit onderzoeksinstrument in de gemeente uitgevoerd. Het gemeenteprofiel dat zichtbaar werd vanuit de ingevulde vragenlijsten maakte zichtbaar dat 'viering' en 'dienst aan de samenleving' sterke kanten van de gemeente zijn. Dat is herkenbaar: degenen die met enige regelmaat op zondag de vieringen bezoeken hechten daar ook aan. Hoewel de liturgie redelijk vastomlijnd is, is er behoorlijk grote openheid voor andere vormen, mits de inhoud niet al té orthodox, evangelisch of dogmatisch wordt. Ook herkenbaar is het verlangen om als Kerk van Peize echt van betekenis te zijn in het dorp. Hoe dat precies moet is een zoektocht, maar geregeld wordt de recente zeer succesvolle 'kerstwandeling/-musical' genoemd als voorbeeld van betekenisvol zichtbaar zijn als Kerk van Peize.

Voor verwarring zorgde echter de uitkomst dat ‘geloof’ de zwakste schakel bleek te zijn in het gemeenteprofiel.

NKP onderzoekt de vitaliteit van een gemeente op negen kernkwaliteiten en brengt die in de rapportage in beeld door middel van een ‘kralenketting’ van sterke en minder sterke schakels.

Het Engels kent een uitdrukking die als volgt luidt: ‘A chain is only as strong as its weakest link’. Een ketting is zo sterk als haar zwakste schakel... De toekomstgroep en de kerkenraad werden aan het denken gezet toen de rapportage de kernkwaliteit ‘geloof’ als ‘niet zo sterk’ aanduidde. Eigenlijk was het geen verrassing, toen ze er wat langer over nadachten. Tegelijkertijd ontstond er ook een besef dat op dat punt zeer beslist een uitdaging ligt. Op een gemeenteavond in het najaar van 2023 werd de uitkomst van Nieuw Kerkelijk Peil gepresenteerd. Het werd samengevat in drie steekwoorden: *voeding – verdieping – verbinding*.

In het begin van de 21^e eeuw werd er steeds vaker gesproken over de balans ‘belonging’ – ‘believing’. Toen het vrijwel vanzelfsprekende ‘lid zijn van een kerk’ op zijn retour bleek te zijn was er in eerste instantie veel aandacht voor degenen die weliswaar geen lid van een kerk meer waren, maar naar eigen zeggen ‘nog wel gelovig’ waren: het zogenaamde ‘believing without belonging’. Maar de godsdienstsocioloog Gerard Dekker wees op een andere groep: kerkleden die aangaven niet meer te geloven: ‘belonging without believing’. Dat trof ik veel aan in de gesprekken van de afgelopen maanden: leden van de kerkelijke gemeente die konden verwoorden dat zij het geloof van hun kinderjaren hadden losgelaten en daar weinig nieuws of anders voor in de plaats hebben gekregen. Het lidmaatschap van de Kerk van Peize is dan gebaseerd op een niet nader te duiden besef van ‘iets’, op de waarde die aan de traditie wordt gehecht, op de positieve waardering van de ‘de nomen en waarden’ die ze vanuit dat ‘oude geloof’ mee hebben gekregen. ‘Persoonlijk geloof’ en daarvoor ook taal hebben om dat te verwoorden, dat trof ik relatief weinig aan. Bij hen die op enige afstand van de kerk (zijn komen te) staan merkte ik een relatief sterke wens dat de Kerk van Peize, ook als geloofsgemeenschap,

moet blijven voortbestaan, maar een relatief kleine bereidheid om daar zelf actief aan bij te dragen.

Enkelen verwoordden dat ze dat laatste juist wél zouden willen, mits het zou betekenen dat de Kerk van Peize daadwerkelijk van betekenis voor het dorp kan zijn. Dat laatste betrof zowel een diaconale insteek als een 'missionaire insteek, dat wil zeggen: het delen van geloofsinhoud. Benoemd werd de overtuiging dat het christelijk geloof het in zich heeft om juist ook in deze tijd een (tegen)stem te laten klinken die bijdraagt aan het maatschappelijk debat en verbinding in de samenleving.

Iets meer vrijmoedigheid om geloofstaal te spreken was ook merkbaar in de 'Messy Church' viering op zondag 26 mei. Ruim 40 belangstellenden maakten deze alternatieve viering mee. Niet alleen leden van de gemeente, ook andere Peizenaren sloten aan en er waren voor het eerst sinds lange tijd meerdere kinderen aanwezig. Het thema was 'Laat maar waaien', aansluitend bij het Pinksterfeest dat een week eerder was gevierd, en één van de onderdelen van de viering was het schrijven van persoonlijke gebedsintenties. Deze korte gebeden tonen een vrijmoedig gebruik van de begrippen 'God' (Gij, U/Uw. 'lieve God'), de 'Here Jezus', de 'Geest'. Er wordt gebeden om hoop en liefde, om hulp in moeilijke tijden en ongelof, om openheid en ontvankelijkheid voor het goede, om verlangen naar het van betekenis kunnen zijn/bruikbaar kunnen zijn in Peize, om licht in het dorp te kunnen zijn.

Zin in Peize

Onder leiding van de laatste werkzame predikant van de gemeente, ds. Chris de Valk, besloot de Kerk van Peize een pioniersplek op te starten, aansluitend bij de landelijke beweging op initiatief van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland. Vanaf 2012 werden er structureel gelden voor vrijgemaakt en zo ontstonden er overal in het land pioniersplekken. De diversiteit was groot, maar de bedoeling van dit pionieren was helder. In een kerk die aanvoelde dat de ontkerkelijking hard doorzette leefde het verlangen om het over een andere boeg te gooien. 'De traditionele kerk' had dan kennelijk haar aantrekkingskracht verloren, maar het Evangelie van Christus bleef van levensbelang voor mensen. Dat was en is de overtuiging en van daaruit werd gezocht naar andere vormen om toch verbinding te kunnen maken met moderne eigentijdse 'zinzoekers'. Om zo toe te groeien naar nieuwe vormen van eigentijds kerk-zijn.

In Peize werd dat 'Zin in Peize'. De eerste jaren ontving de pioniersplek subsidie van de landelijke kerk. Maar al snel werd duidelijk dat er vanuit Zin in Peize niet veel belang was bij actieve betrokkenheid bij het pioniersnetwerk van de PKN.

Intussen is ZiP min of meer 'losgezongen' van de Kerk van Peize. Hoewel het logo van de PKN nog wordt gehanteerd in de publicitaire uitingen koerst het huidige bestuur op een veel breder religieus zingevingsprofiel. Op de website van Zin in Peize is te lezen: *Zin in Peize is voor iedereen, en door iedereen. Voor mensen uit alle windstreken, die iets willen doen met zingeving, religie, voor wie bewust in het leven staat en graag anderen ontmoet die dat ook doen of willen.* Het bestuur wordt gevormd door drie leden. Twee van hen zijn gemeenteleden van de Kerk van Peize, maar het bestuur wil niet al te sterk worden geassocieerd met de Kerk van Peize c.q. met het christelijk karakter van de kerk. Hoewel de inzet van de pioniersplek was om 'zinzoekers' te bereiken die niet (meer) zo veel hebben met 'de kerk', of zelfs 'anti-kerk' waren, ervaart ook ZiP momenteel teruglopende belangstelling voor haar activiteiten.

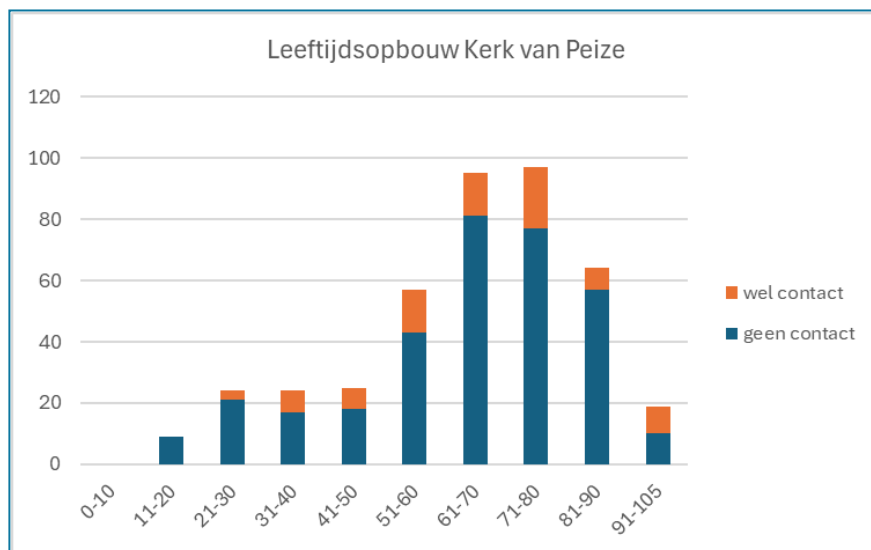
HOOFDSTUK 3 STRUCTUUR EN MIDDELEN

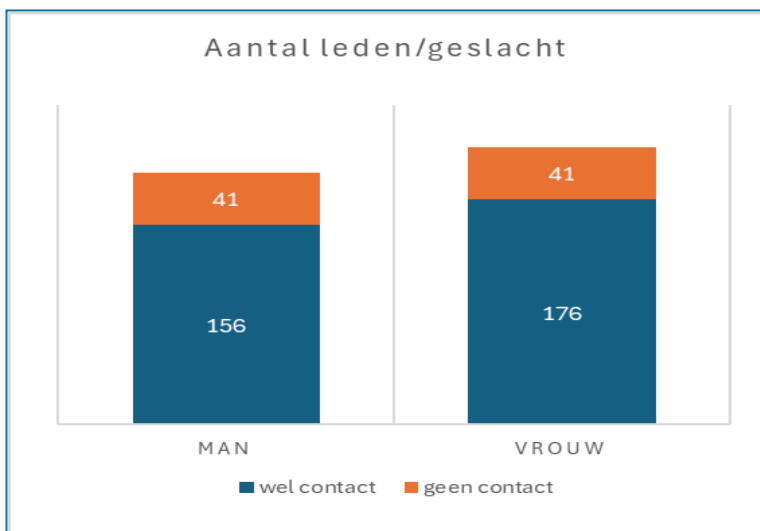
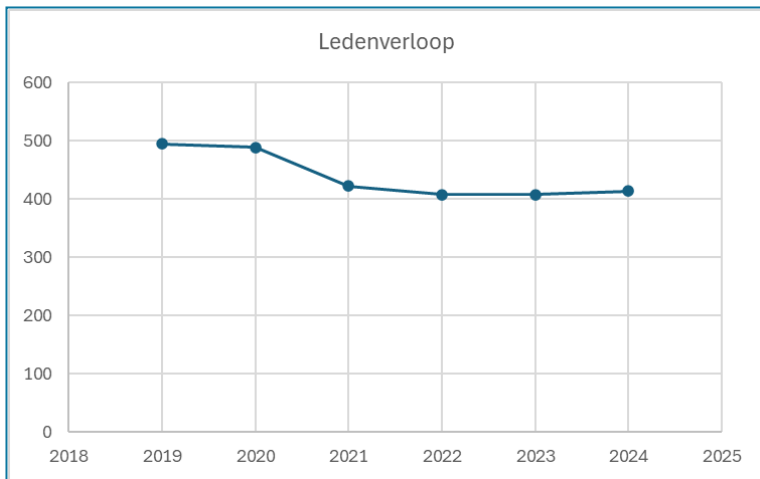
Concrete cijfers - leden

De Kerk van Peize telt op dit moment 414 leden. Van dit totaal aantal leden hebben 82 leden (= 20%) aangegeven dat zij géén contact wensen. Dit houdt in dat zij in principe niet bereikt worden met informatie vanuit de kerkelijke gemeente. Van het totaal aantal leden staan 31 geregistreerd als ‘voorkeurslid’. Dat betekent dat zij een bewuste keuze hebben gemaakt om lid te zijn van de Kerk van Peize, terwijl ze vanwege hun woonadres werden ingedeeld in een andere protestantse gemeente.⁷

Van het totaal aantal leden er 93 belijdende leden geregistreerd (= 22 %). Van het totaal aantal leden staat er 124 geregistreerd als doopleden (= 30%). Hierbij moet worden opgemerkt dat er bij de overige leden geen enkele aanduiding staat.

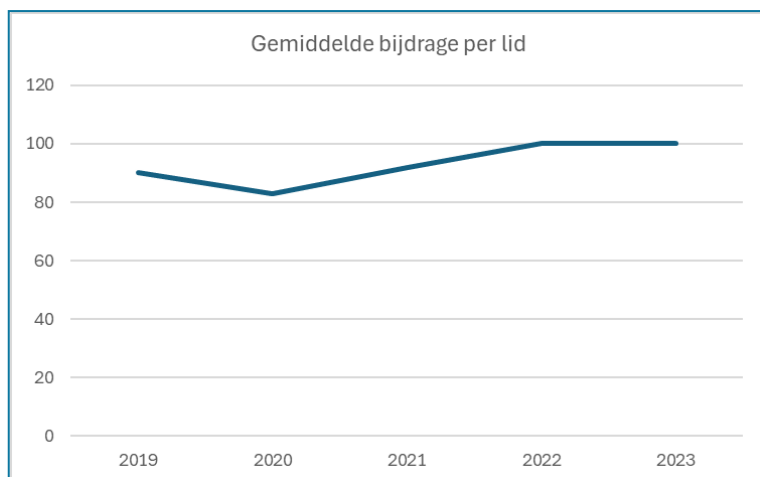
De grafiek leeftijdsopbouw laat duidelijk zien dat 80% van de gemeenteleden ouder dan 50 jaar is. De gemiddelde leeftijd van de leden is 64 jaar. De grafiek aantal leden/geslacht laat zien dat ca. 52% van de leden vrouwen zijn en ca. 48% zijn mannen.

Concrete cijfers – geefgedrag (levend geld)

De Kerk van Peize heeft de laatste jaren een opbrengst levend geld van ca. € 40.000,- De bijdrage per lid is licht gestegen, van ca. € 90,- naar ca. € 100,- Een kleine dip is te zien in 2020. Hieruit kan worden geconcludeerd dat een afnemend aantal leden bereid zijn iets meer bij te gaan dragen. Afgezet tegen het landelijke gemiddelde⁸ dragen de leden van de Kerk van Peize minder bij: het landelijk gemiddelde van de bijdrage per lid (via Actie Kerkbalans) ligt op € 133,-.

SSODP

Het onderhoud van een Middeleeuws kerkgebouw vraagt nogal wat. Al in 1995 is er een aparte steunstichting opgericht om het kerkgebouw van de Kerk van Peize te behouden voor de toekomst. Op de website van de stichting valt te lezen: *Een kerk met een lange geschiedenis dus en wat ons betreft ook met een lange toekomst. Natuurlijk heeft de kerk een religieuze betekenis, daar is het ooit mee begonnen, maar ook steeds meer een spirituele en een culturele betekenis in deze tijd. Links- en rechtsom, het is een blijvend monument, een bijzonder gebouw, met ook een bijzonder orgel. Samen met de toren en het voormalige kerkhof vormt de kerk een beeldbepalend dorpsgezicht, dat hopelijk nog lang meegaat.*

In de akte van oprichting is vastgesteld dat ‘de kerkvoogdij van de Hervormde Gemeente Peize’ (tegenwoordig: College van Kerkrentmeesters) zeggenschap heeft over de benoeming van bestuursleden. Enkele bestuursleden van de stichting hebben in 2023, op verzoek van het college van kerkrentmeesters én op eigen titel een klein onderzoek uitgevoerd ten aanzien van bezit en beheer van het kerkgebouw. Een notitie⁹ met verschillende scenario’s werd aan de CvK overhandigd. De kerkrentmeesters zijn positief over de aanbevelingen die beide heren hebben gedaan. Kern van de aanbevelingen is dat de Johanneskerk vooralsnog eigendom blijft van de Kerk van Peize, terwijl er een ‘exploitatiecommissie’ wordt opgericht naar het model van de Beiler Stefanuskerk, waarbij beheer en onderhoud van het gebouw niet langer de verantwoordelijkheid zijn van het CvK. Mogelijke zwakte is de schaalgrootte: Beilen is een veel grotere plaats met meer inwoners, meer voorzieningen en meer potentieel om de kerk in te zetten voor allerhande culturele activiteiten.

HOOFDSTUK 4 LEIDERSCHAP

De kerkenraad bestaat momenteel uit 7 personen. Er is (al jarenlang) geen formele voorzitter benoemd/gevonden. Eén van de leden fungeert als ‘technisch voorzitter’. Daarnaast functioneren er nog enkele ‘ouderlingen’: geen ambtsdragers, maar gemeenteleden die een rol hebben in de eredienst (contact met de voorganger voorafgaand, en tijdens de viering: welkom, voorbereidende deel van de liturgie). De kerkenraadsleden hebben naar eigen zeggen geen herinnering aan een officiële bevestiging in het ambt. Wat wel helder is, is dat vrijwel alle kerkenraadsleden de taak al heel erg lang uitvoeren, variërend van circa 10 tot 20 jaar. Een aantal van hen draagt meerdere petten. Ze hebben een groot verantwoordelijkheidsgevoel (‘iemand moet het doen’) én zijn bezorgd over de toekomst van de gemeente. Ook geeft een aantal nadrukkelijk aan dat ze het werk heel graag eindelijk eens zouden willen kunnen overdragen aan een ander. In die verzuchting klinkt ook machteloosheid door, omdat ze eenvoudigweg niet goed zien wie daarvoor beschikbaar zou kunnen zijn.

In één van de groepsgesprekken werd nadrukkelijk de vinger gelegd bij de zwakte van het leiderschap van de gemeente. Niet in verwijtende zin. Wel als constatering dat er te weinig verbindende, opbouwende activiteit in de gemeente is. Dat er moeite en aarzeling is om besluiten te nemen. Er is veel ‘blijven liggen’. De laatste predikant van de

gemeente heeft de gemeente lang gediend (sinds 2003), maar is op het einde van zijn verbintenis lang ziek geweest en uiteindelijk met vervroegd emeritaat gegaan.

In de gesprekken is met regelmaat naar voren gekomen dat een inspirerende voorganger zeer gewenst is. Het wordt belangrijk gevonden dat het iemand is die actief betrokken is op de gemeente, maar ook op het dorp. Ook moet het iemand zijn die in de eredienst stof tot nadenken biedt, die verdieping aanreikt, die ook andere bronnen dan de Bijbel weet te verbinden, die op eigentijdse wijze helpt om de verbinding tussen geloven en het alledaagse leven te kunnen leggen.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Uit de recente besluiten (instellen toekomstgroep; inzet van het instrument Nieuw Kerkelijk Peil; een nadere toekomstverkenning doen) en het beleidsplan van de kerkenraad blijkt dat er bewustzijn is van een situatie die vraagt om het maken van keuzes. Ik duid dit als verlangen naar *'revitalisering'* van de gemeente en vanuit dat verlangen zijn er stappen gezet, gericht op de toekomst van de gemeente. Uit vrijwel alle gesprekken, hoe divers ook, blijkt een besef van kwetsbaarheid van de gemeente. Tegelijkertijd zijn er aanzetten gegeven en zijn er in de omgeving ontwikkelingen die hoop voor de toekomst bieden.

Van daaruit, een perspectief voor de toekomst:

1. LEIDERSCHAP EN PROFESSIONELE INZET

Ja, de kleine kwetsbare gemeente heeft in deze fase van haar ontwikkeling zeer zeker belang bij een inspirerende beroepskracht! In het licht van geschetste ontwikkelingen in de regio (vanuit de Classis Groningen-Drenthe) is het aan te bevelen om tijdelijk een **ambulant predikant** aan de gemeente te verbinden.

- Onderzoek deze optie in samenspraak met het landelijk dienstencentrum (bureau mobiliteit) én met de classispredikant¹⁰. Een eerste aanzet voor een profiel luidt wat mij betreft als volgt: het is van groot belang dat het een predikant zal zijn die met name deskundig en bekwaam is op het gebied van gemeenteopbouw. Hij/zij moet gemakkelijk kunnen verbinden, vaardig zijn om vrijmoedig geloofstaal te spreken die enerzijds niet bedreigend is voor de vrijzinnige onderstroom in de gemeente en anderzijds gemeenteleden uitnodigt en uitdaagt om weer eigen geloofstaal te vinden. Hij/zij moet communicatief vaardig zijn, bereid en in staat zijn om relaties te leggen met verschillende groepen in de Peizer samenleving die gericht zijn op het dienstbaar zijn aan het welzijn van dorpsgenoten. Met een beperkte taak in de eredienst (eens per maand), een actieve rol in het werven, bemoedigen en ondersteunen van vrijwilligers en beschikbaar voor crisispastoraat.

Leiderschap van de gemeente wordt niet alleen gevormd door de professionele kracht die aan een gemeente is verbonden. De kerkenraad als geheel is geroepen om leiding te geven aan leven en werken van de gemeente. Relatief veel inzet gaat

naar het beheer van het gebouw en de organisatie van de erediensten. Het laatste geloofsgesprek in de kerkenraad opende een nieuw zicht op elkaars drijfveren en motivatie en zorgde voor verbinding.

- De kerkenraad kan, ondersteund door een beroepskracht, het voortouw nemen om pars pro toto ook het geloofsgesprek in de gemeente te faciliteren. Zo geeft de kerkenraad leiding aan de gewenste verandering in de gemeente: van kramp over het voortbestaan naar kwalitatieve groei van het gemeente-zijn.

2. IDENTITEIT EN VERBINDING

De Kerk van Peize omschrijft zichzelf als 'spiritueel', 'open' en 'oecumenisch'. Een omschrijving die zo blijkt al heel wat jaren meegaat en zonder echt inhoudelijke gesprek meerdere malen is herhaald in de opeenvolgende beleidsplannen. Het roept inmiddels vragen op. Want wat is de bron waaruit de gemeente put? Is de Kerk van Peize een 'algemeen religieuze instelling'? Of is zij een 'christelijke geloofsgemeenschap'? Wat betekent 'openheid' in dit verband (meer dan het logo van 'Wij de kerk')? Wat betekent het om een 'brug van hoop' te zijn, wat is er hoopgevend vanuit het perspectief van de Kerk van Peize? Welke oevers moeten er verbonden worden door deze brug? Met andere woorden: wat komt er nu werkelijk op het bordje bij de deur te staan? In de kerkenraad en de toekomstgroep is deze vraag nadrukkelijk besproken en langzaam maar zeker verwoordden de leden dat 'we meer zijn dan een spirituele club', dat we 'iets willen met geloof', dat 'we iets willen met de Bijbel, of in ieder geval met de verhalen van de Bijbel'.

- Het is zeer aan te bevelen om dat gesprek de komende tijd nadrukkelijk met elkaar te voeren en daaraan gekoppeld ook het *geloofsgesprek* in de gemeente te entameren, aan te jagen, te faciliteren. Om te beginnen rondom de begrippen uit het beleidsplan en herschrijf vervolgens een 'helder, gedeeld en prikkelend beeld van de toekomst'¹¹. Koppel geloofsgesprek aan pastoraat en gemeentopbouw.

Er is een verlangen om verbindingen te herstellen, om minder actieve leden én 'zinzoekers' uit de regio (weer) meer te betrekken. Een antwoord geven op de vraag waaróm mensen zich in de loop der tijd meer of minder hebben teruggetrokken en minder actief zijn geworden is niet eenvoudig, al was het alleen maar omdat er meerdere motieven zijn. Voor de één lijkt het te gaan te grote twijfels bij alle 'gegevenheden in het christelijk geloof'. Voor een ander heeft het te maken met een voorganger die niet werd ervaren als voldoende inspirerend of verbindend. Weer een ander verhaalt over verhoudingen en opvattingen in het gezin die hebben gemaakt dat de kerkgang verwaterd is. Tegelijkertijd is het belangrijk om te benoemen dat er in Peize een groep christenen is die aangeeft op de een of andere wijze wél verbinding te willen maken met de Kerk van Peize, vanuit een drive om samen 'de liefde van God' zichtbaar te maken in het dorp.

Een paar aanbevelingen:

- Wees niet te huiverig voor geloofstaal die anders klinkt. Ga in gesprek met de groep christenen in Peize die een gelovige community vormen met samenkomsten in het dorps huis. Ontdek wat je voor elkaar kunt betekenen en wat je samen kunt betekenen voor het dorp.
- Maak gebruik van je sterke punten:
 - a) Een kerkgebouw als plek om te gedenken, het leven te vieren, een rustpunt te kunnen zijn. Zoek de scharniermomenten in de kalender (wereldlijk en kerkelijk) om bewust, met eigen 'schat van wijsheid', present te zijn.
 - b) Inspirerende vieringen! Ga voor kwaliteit (verbinding-verdieping-voeding). Zoek diversiteit in vormgeving. Verbind vieringen nadrukkelijker met gemeenteopbouw pastoraat.

De kerkenraad en de toekomstgroep vragen zich af of, en zo ja hoe de verbinding met Zin in Peize (nog) kan worden vormgegeven. In het huidige leiderschap van ZiP lijkt gedeeltelijk sprake van een te sterk geïnternaliseerd anti-kerk' en 'anti-christelijk geloof' sentiment. Dat bemoeilijkt de positie van ZiP als 'initiatief van de kerk', omdat daarmee een paradoxale dubbelheid wordt gecommuniceerd die de Kerk van Peize niet helpt om een positieve rol in de dorpsgemeenschap te spelen. Andere religieuze tradities betrekken bij het zoeken naar antwoorden op de vraag naar wat 'goed leven' inhoudt en vormgeeft en daarvan willen leren: prima idee. Maar niet ten koste van je eigen traditie.

- De energie van de kerkenraad moet allereerst naar andere zaken gaan. Investeren in de relatie/verhouding met ZiP heeft op dit moment zeker geen prioriteit.

3. SAMENWERKING EN DRAAGKRACHT

Op dit moment is beschikbare menskracht een grote uitdaging voor de continuïteit van het gemeentelven en de vitaliteit van de gemeente. In relatie tot wat er hierboven onder 'Leiderschap en professionele inzet' is benoemd:

- Voer met elkaar het gesprek over wie wat kan inzetten m.b.t. het regionale proces van samenwerking en wie een rol kan/wil spelen in de vervolgstappen die de kerkenraad hierna zal zetten. Geef elkaar de ruimte en houd elkaar vast.
- Maak een concreet overzicht van wie wanneer wil en ook daadwerkelijk gaat aftreden. Betrek in dit concrete schema van aftreden ook onmiddellijk het predikantsechtpaar Ferwerda, dat nu trouw en gewetensvol nog enkele taken (pastoraat, erediensten en toerusting) in de gemeente waarneemt, maar heeft aangegeven graag een einddatum te willen stellen.

De ingezette beweging vanuit de Classis Groningen-Drenthe is zeer toe te juichen.

- Laat de huidige kerkenraad en/of eventueel leden van de Toekomstgroep vol overtuiging deelnemen aan deze gesprekken.

- Het zal, indien het proces succesvol verloopt, uiteindelijk betekenen dat er enkele beroepskrachten (predikanten/kerkelijk werkers) verbonden worden aan het regionale verband van gemeenten. Zorg dat je daar een wezenlijke stem in hebt. Aanvaard daarmee ook dat je op termijn geen ‘eigen’ predikant alleen voor de eigen Kerk van Peize meer zult beroepen.

De gesprekken die zijn gevoerd met zowel het moderamen van PG Eelde-Paterswolde als met PG Roden zijn daarmee weliswaar informatief gebleken, maar op dit moment minder ter zake doende. Voorlopige conclusie is dat PG Roden niet onwelwillend is, maar ook zelf op de iets langere termijn wel knelpunten ziet ontstaan. Ze verhalen van het proces waarbij Roderwolde onder de vlag van de PG Roden is gekomen. Wat er enkele jaren geleden is gebeurd met de kerkelijke gemeente in Norg (opgeheven) heeft de PG Roden ook extra gevoelig gemaakt voor hulpvragen uit de nabije omgeving. Wat hen betreft moeten ze verwillen gaan om een naburige gemeente bij te staan. Tegelijkertijd hebben ze zelf de blik gericht op een andere naburige gemeente en zijn er gedachten om daar samenwerking mee te zoeken. In de PG Eelde-Paterswolde ook welwillendheid, met name bij de predikant van de gemeente, die aangaf een constructie te willen overwegen waarbij hij ook in Peize inzetbaar zou kunnen zijn. De overige moderamenleden stelden zich iets gereserveerder op en zagen niet direct concrete mogelijkheden.

Als het gaat om de inzet van vrijwilligers bij de niet-kerkelijke activiteiten, i.c. de activiteiten die worden georganiseerd vanuit het ‘cultuurpodium’:

- Ga voor dat deel van de zichtbaarheid en beschikbaarheid van het kerkgebouw voor het gehele dorp actief op zoek naar vrijwilligers buiten de kerkelijke gemeente. Delegeer die zoektocht aan de ‘exploitatiecommissie’ (o.l.v. echtpaar Le Coultre/Jansen)

Tenslotte, t.a.v. de financiële middelen: hoewel de bijdragen levend geld langzaam maar zeker teruglopen is geld vooralsnog niet het grootste probleem voor de Kerk van Peize.

- Denk na over het vergroten van (nog) meer draagvlak in de Peizer samenleving om een duurzame betrokkenheid bij de instandhouding en het onderhoud van het gebouw te genereren. Dit in samenspraak met SSODP.
- Denk na over manieren om de vrijwillige bijdragen (Actie Kerkbalans) van leden van de gemeente te vergroten en op te tillen naar het gemiddelde geefgedrag. Gebruik daarbij de expertise van de VKB¹²

O v e r b i n d i n g

Onthul ons dan uw aangezicht,
uw naam, die mét ons gaat
en heilig ons hier met uw licht,
uw voorbedachte raad.

Vervul ons met een nieuw verstaan
van 't woord, waarin Gij spreekt
en reik ons zelf als leeftocht aan
het brood, dat Gij ons breekt.

Dit huis slijt mét ons aan de tijd,
maar blijven zal de kracht
die wie hier schuilen verder leidt
tot alles is volbracht.

Sytze de Vries

NOTEN

¹ Dit zijn enkele coupletten uit het lied 'De vreugde voert ons naar dit huis'. In het Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk (2013) is dit lied van Sytze de Vries opgenomen als lied 280, met een melodie van Willem Vogel. Een gemeentelid wist me te vertellen dat Sytze de Vries dit lied schreef tijdens zijn predikantschap in Peize, van 1972 – 1981. Een mooie anekdote, waar je je veel bij voor kunt stellen wanneer je je in het eeuwenoude kerkgebouw in Peize bevindt. Het Liedboek Compendium geeft overigens een andere oorsprongsgeschiedenis van dit lied aan:

https://www.liedboekcompendium.nl/lied/280-de-vreugde-voert-ons-naar-dit-huis-2_7_0

² Nieuw Kerkelijk Peil is een instrument dat gemeenten helpt om na te denken over hun toekomst. Het brengt in kaart wat een gemeente daarvoor al in huis heeft. Nieuw Kerkelijk Peil wil een leerproces op gang brengen. Nieuw Kerkelijk Peil is gebaseerd op het onderzoeken van negen kernkwaliteiten, die samen een breed beeld geven van de vitaliteit van een gemeente. De Protestantse Kerk Nederland en de Protestantse Theologische Universiteit werken samen in dit project.

³ Levend lichaam: Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland (2007, Kampen) R. Brouwer (Editor), C.N. de Groot (Editor), Erik Sengers, S. Stoppels (Editor), H. de Roest (Editor). De perspectieven waarmee naar spanningsvelden in de geloofsgemeenschappen wordt gekeken zijn: context, identiteit en cultuur, structuur en middelen, leiding.

⁴ Veel demografische informatie over Peize is te vinden op <https://allecijfers.nl/wijk/wijk-06-peize-noordenveld/>

⁵ Uit het eigen verslag van de laatste bijeenkomst, geschreven door Ann Scholten, is te lezen wat dit '3 stromen beleid' inhoudt: 1. Plaatselijke vier-plekken (kerken/ huiskerkgemeentes) behouden hun identiteit en bepalen, met de tijd en energie die vrij komt, hoe / waar zij zich in hun dorpen willen inzetten. Hierbij is enig samenwerking met een of meer van de andere kerken niet uitgesloten maar ook niet verplicht / verwacht. 2. Gezamenlijk bestuur vooral van veel kerkrentmeesters taken. Om dit op te stellen komt specialistisch advies uit de classis; Theo Trox van de CCBB heeft hiervoor een aparte taakstelling, ook voor de financiële kant van de derde stroom. 3. Teamvorming / beroeping om de talenten en tijd van predikanten en kerkelijk werkers verbonden aan deze kerken optimaal (ook voor hen) in te zetten.

⁶ Peizer Dorpskerk. Geluiden van vroeger, Piet Kodde (Zoetermeer, 2016)

⁷ Conform de Kerkorde PKN/Ord. 2. waarin wordt toegelicht dat lidmaatschap van een kerkelijke gemeente verbonden is het woonachtig zijn in grondgebied van een gemeente. Wil iemand toch bij een andere kerkelijke gemeente behoren, dan kan hij/zij daartoe een verzoek doen en als voorkeurslid worden ingeschreven.

⁸ Zie hiervoor de website van de VKB: <https://www.kerkrentmeester.nl/resultaten-onderzoek-actie-kerkbalans-2023/>

⁹ 'Op weg met de Kerk van Peize', mei 2023; auteurs: Willem Benjaminse en Gerard Brandsema

¹⁰ Zie de website van de Protestantse Kerk in Nederland voor meer informatie: <https://protestantsekerk.nl/onderwerp/beroepingswerk/>

¹¹ Levend lichaam, pg. 186 (Rein Brouwer e.a. 2007 Kampen)

¹² Op de website van de VKB is behulpzame informatie te vinden: <https://www.kerkrentmeester.nl/actie-kerkbalans/> en <https://www.kerkbalans.nl/downloads/>

aan et begeleiding & training